

УДК 339.924:314.744

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-3-2>**Слейко І.В.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка**Українець Л.А.**доктор економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка**Yeleyko Iryna, Ukraynets Liliya**

Ivan Franko National University of Lviv

**ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В ПОЛЬЩУ****TRENDS IN LABOR MIGRATION OF THE UKRAINIAN POPULATION
TO POLAND AT THE PRESENT STAGE**

У статті досліджено тенденції сучасної трудової міграції українського населення в Польщу. В результаті дослідження показано, що на склад міграційного потоку з України до Польщі вплинула політична ситуація в Україні, зокрема події після 2014 року (військова агресія Росії, анексія Криму), а також підписання безвізового режиму з Європейським Союзом. Якщо раніше українські мігранти здебільшого вибирали країною працевлаштування Російську Федерацію, то після 2014 року – країни-члени ЄС. Переорієнтація українських мігрантів на ЄС триватиме й надалі. Найбільше трудових мігрантів, згідно з останніми статистичними даними, приймає Польща. Звичайно, пандемія та методи протидії поширенню вірусу суттєво вплинуть на європейський ринок праці та на ринок праці Польщі. Проте навіть у такій ситуації стає зрозумілим, що економіка Польщі потребує праці українських трудових мігрантів.

Ключові слова: трудова міграція, ринок праці Польщі, країни-члени ЄС, візова лібералізація, епідемія COVID-19.

В статье исследованы тенденции современной трудовой миграции украинского населения в Польшу. В результате исследования показано, что на состав миграционного потока из Украины в Польшу повлияла политическая ситуация в Украине, в частности события после 2014 года (военная агрессия России, аннексия Крыма), а также подписание безвизового режима с Европейским Союзом. Если раньше украинские мигранты в основном выбирали страной трудоустройства Российскую Федерацию, то после 2014 года – страны-члены ЕС. Переориентация украинских мигрантов на ЕС будет продолжаться в дальнейшем. Больше всего трудовых мигрантов, согласно последним статистическим данным, принимает Польша. Конечно, пандемия и методы противодействия распространению вируса существенно повлияют на европейский рынок труда и на рынок труда Польши. Однако даже в такой ситуации становится понятным, что экономика Польши нуждается в труде украинских трудовых мигрантах.

Ключевые слова: трудовая миграция, рынок труда Польши, страны-члены ЕС, визовая либерализация, эпидемия COVID-19.

The article examines the trends of modern labor migration of the Ukrainian population to Poland. The study shows that the composition of the migration flows from Ukraine to Poland was influenced by the political situation in Ukraine, including the events after 2014 (Russia's military aggression, annexation of Crimea), as well as the signing of a visa-free regime with the EU. If at an early date Ukrainian migrants chose mostly Russia as the country of employment, after 2014 the EU members have become the destination point. The reorientation of Ukrainian migrants to the EU will continue in future. According to the

latest statistics, Poland receives the largest number of migrant workers. According to senior officials, the number of migrant workers from Ukraine to Poland has quadrupled since 2014. This is facilitated, in particular, by changes in the policy of the Polish government and the interest of business representatives, and the main motivation of migrants remains higher earnings. It is shown that the Polish labor market "absorbs" Ukrainian labor migrants well, as evidenced by a number of indicators, in particular, the unemployment rate. At the same time, the geography, gender and age structure of Ukrainian migration to Poland have changed in recent years. It should be noted that educational migration is becoming widespread in Ukraine. Poland is the country with the largest number of Ukrainian students. The main factors influencing the choice of country of study are: territorial proximity, the absence of a language barrier, not too high cost of education, the prevalence of privileged and free programs. Events related to the spread of the COVID-19 virus, the closure of borders, the temporary suspension of many enterprises, institutions, etc., have suspended migration flows or led to the return of migrant workers to their homeland. However, without active economic reforms in the country, government assistance to small and medium-sized businesses to preserve and maintain jobs, increase material incentives to find employment at home, delay the flow of labor migration outside the country is impossible. However, even in this situation, it becomes clear that the Polish economy needs the labor of Ukrainian migrant workers.

Key words: labor migration, Polish labor market, EU member states, visa liberalization, COVID-19 epidemic.

Постановка проблеми. На переміщення населення між країнами у сучасному світі перш за все впливають економічний чинник (вищі заробітки та показники якості життя у країні прибуття) та політичний чинник (політичні конфлікти, війни). Україна поступається більшості країн-членів ЄС за рівнем та якістю життя населення, рівнем доходу, тому міграційні потоки не зменшуються протягом останніх років, а після розгортання військових дій на Сході країни мають тенденцію до зростання. Як повідомляють у Міністерстві соціальної політики України, за оцінками експертів, на постійній основі за кордоном працює 3,2 млн. громадян України, а в окремий період – від 7 до 9 млн. осіб [8]. Щоправда, реальні обсяги міграції можуть бути більшими через значну кількість нелегально працевлаштованих мігрантів. Якщо раніше країною прямування трудові мігранти вибирали Росію, то після розгортання конфлікту між країнами та підписання безвізового режиму з ЄС українці дедалі частіше вибирають західний напрям. За даними Євростату у 2013 році вперше оформили дозвіл на перебування в країнах-членах ЄС 236 тис. українців, у 2015 році – 493 тис., а протягом 2016 року – 589 тис., тобто приблизно 18% загальної кількості виданих дозволів. Для порівняння, громадянам Сирії у 2016 році було видано 348 тис. дозволів [7]. Можна стверджувати, що переорієнтація українських мігрантів на ЄС триватиме. Найбільше трудових мігрантів, згідно з останніми статистичними даними, приймає Польща.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем міграції населення займалися такі вчені, як О.А. Малиновська, О.У. Хомра, О.В. Позняк, Е.М. Лібанова, М.Д. Романюк, І.М. Прибиткова, М.О. Шульга. При цьому слід зауважити, що сучасні тенденції трудової міграції українського населення

неодноразово розглядалися українськими вченими, політиками та представниками бізнесу на конференціях і круглих столах Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка». Проте, незважаючи на значні дослідження проблем трудової міграції українського населення, її сучасні риси змінюються досить динамічно й потребують постійних досліджень та аналізу.

Метою дослідження є аналіз тенденцій міжнародної трудової міграції українців до Польщі до та після подій 2014 року, визначення її сучасних рис.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активний потік трудових мігрантів з України до Польщі не виник несподівано. Він є результатом багаторічної переорієнтації міграційного потоку з України зі східного на західний (до країн-членів ЄС) напрямом. Цьому сприяло набуття Україною у червні 2017 року безвізового режиму поїздок до ЄС. Із червня 2017 року по червень 2019 року прикордонники зафіксували 42,6 млн. перетинів громадянами України кордону з ЄС, серед яких 9,2 млн. перетинів відбулися за біометричними паспортами, зокрема майже 3 млн. без віз [9].

Крім того, значний вплив мають військовий конфлікт на Сході України, збільшення різниці в оплаті праці, яка в Польщі є значно вищою, ніж в Україні. Водночас за успішних темпів зростання економіки та позитивної кон'юнктури на ринку праці Польща відчуває дефіцит працівників і зацікавлена у використанні праці трудових мігрантів.

Ринок праці Польщі добре «поглинає» українських трудових мігрантів. Найкращим свідченням цього є поступове зниження рівня безробіття, який у лютому 2020 року становив 5,5%, тобто українські мігранти не займали місця праці, на які претендували польські працівники [5].

Аналізуючи кількість перетинів українцями кордону з 2004 по 2016 роки, помічаємо, що до 2007 року кількість перетинів у Польщу, Росію та інші країни перебувала на приблизно однаковому рівні. Проте з 2008 року помітна тенденція до збільшення перетинів польського кордону. Можна стверджувати, що таке збільшення відбулося внаслідок підписання угоди з ЄС про малий прикордонний рух, через інтенсивність транскордонної мобільності. Ще однією причиною збільшення виїздів стала візова лібералізація з ЄС. З 2008 по 2013 роки відбулося незначне зростання кількості перетинів російського кордону, що було зумовлене потребою ринку праці у додатковій робочій силі (переважно чоловіків) [9]. Крім того, позитивно впливали відсутність візового режиму, мовного бар'єру, певна соціальна й культурна близькість, наявність у багатьох українських громадян родичів і знайомих в РФ. Проте з 2014 року спостерігалася тенденція до скорочення кількості перетинів державного кордону, що стало наслідком загострення відносин з Російською Федерацією та змін в її міграційному законодавстві.

Отже, основними країнами «імпорту» вітчизняної робочої сили є Польща (38,9%), Російська Федерація (26,3%), Італія (11,3%), Чеська Республіка (9,4%), останнім часом – Литва [12, с. 83]. Загалом основні країни-реципієнти трудових мігрантів з України ілюструє рис. 1.

Як уже зазначалось, важливим чинником інтенсифікації міграційних потоків з України до Польщі є можливість безвізового перетину кордону ЄС, завдяки чому значно легше вибрати місце навчання або праці. Окрім того, уряд та бізнесові кола Польщі також зацікавлені у спрощенні процесу працевлаштування мігрантів з України й зробили деякі кроки в цьому напрямі. Так, тепер мігранти з біометричними паспортами під час подання заяви від працедавця до органів місцевої влади можуть певний час працювати, не оформляючи дозвіл на працевлаштування. Ще у 2008 році ця заява вимагала для громадян із країн Східного партнерства під час оформлення робочої візи на піврічний термін, але за останнє десятиліття норми суттєво лібералізувались. Зміни до закону про працевлаштування, які набули

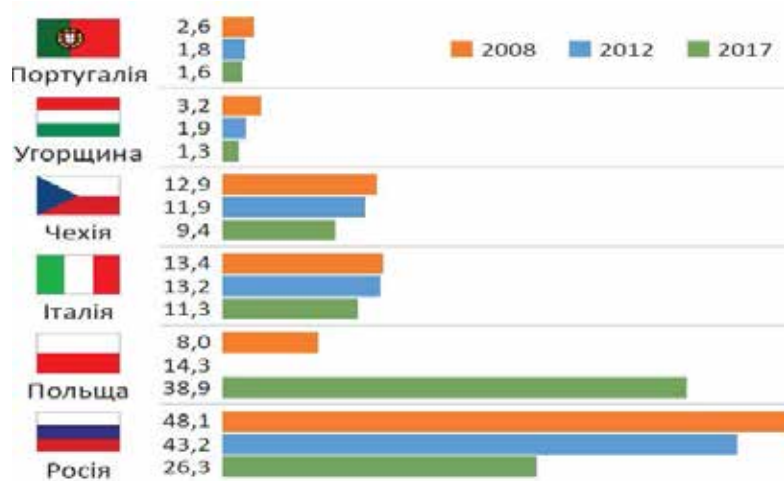

Рис. 1. Країни призначення українських трудових мігрантів, % (2008–2017 роки) [9]

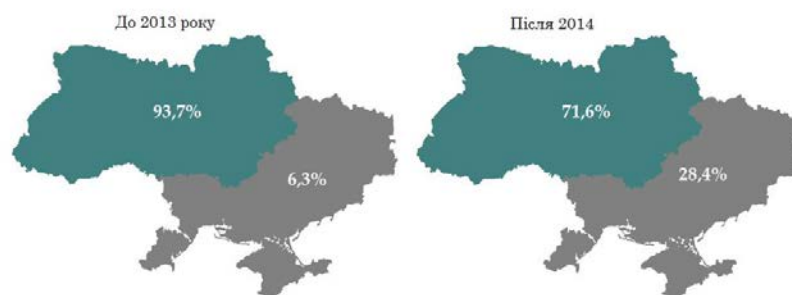

Рис. 2. Регіони, з яких до Польщі приїхали українці до 2013 року та після 2014 року, % [14]

чинності у січні 2018 року, впровадили сезонні дозволи строком на 9 місяців, оформлення яких значно простіше, ніж звичайних, при цьому громадянам шести країн Східного партнерства (зокрема, українцям) передбачались пільги [1].

Безумовно, слід враховувати, що отримання польської робочої візи надає право на вільний рух у зоні Шенгену на термін до 90 днів, тому часто українці не залишаються у Польщі, а мігрують до інших країн ЄС з вищими доходами, особливо до Швеції та Німеччини. Отже, за оцінками Національного банку Польщі, одномоментна присутність українців становить приблизно 500 тис. осіб. З урахуванням тих, які постійно або відносно тривало проживають у Польщі, в економіці задіяно до 770 тис. громадян України [14]. Важливим чинником інтенсифікації міграційних потоків до Польщі стала військова агресія Росії на Сході України, адже вона спричинила значне зростання кількості клопотань про надання притулку. Польські посадовці навіть відмовились приймати біженців з Близького Сходу, зокрема Сирії, мотивуючи це тим, що вже надали притулок мільйону громадян України. Однак у реальності українці в Польщі скоріше фігурують як робоча сила, якої потребує польська економіка, а не як отримувачі соціальної та економічної допомоги. Це підтверджують події після початку пандемії, коли уряд Польщі пішов на безпрецедентні дії для залучення українських сезонних працівників в аграрний сектор [3].

Зазнала змін географія української міграції до Польщі. Раніше більшість трудових мігрантів складала мешканці Західної України, мігрантів зі східних регіонів було приблизно 6,3% [14]. Проте після 2014 року ситуація змінилася, значно активніше почали прибувати трудові мігранти зі Сходу та Півдня України, що проілюстровано на рис. 2. Все частіше прибувають мігранти, які не знають мови, не орієнтуються в польських реаліях, досить часто такі мігранти вперше «знайомляться» з ЄС саме через Польщу.

Змінились також гендерний склад мігрантів та віковий склад. Зокрема, значно зросла частка чоловіків. Якщо до 2014 року їх частка становила приблизно 33%, то після – 58% серед загального числа трудових мігрантів. Крім того, сучасна трудова міграція представлена більш молодими мігрантами (їхній середній вік становить 17–33 роки). Причини їх прибуття залишалися незмінними, а саме соціально-економічні (низькі зарплати, безробіття). Проте з'явилися такі мігранти, які керувалися політичними мотивами (12,5% нових мігрантів проти 3,5% тих, хто вперше приїхав до Польщі до 2014 року) [14].

Порівнюючи сфери зайнятості мігрантів, які приїхали до Польщі до 2014 року та тих, хто приїхав після цього, можемо зауважити значне зниження частки осіб, зайнятих у секторі побутових послуг (з 51,3% до 18,3%), зростання зайнятості у секторах реконструкції та будівництва (з 15,3% до 35,3%), сільському господарстві, на виробництві [14]. Це пов'язано зі збільшенням кількості чоловіків у групі нових мігрантів, які знаходять роботу в цих секторах.

Отже, найчастіше трудові мігранти з України виконують просту фізичну чи низько кваліфіковану роботу (близько 70%). Другу за величиною групу трудових мігрантів (близько 24%) становлять кваліфіковані працівники, зокрема оператори машин, перукарі, медсестри. Також присутній незначний відсоток громадян України, які працюють у сфері ІТ-технологій, у вищих навчальних закладах, у сфері медобслуговування, тобто українці зайняті практично в кожній галузі економіки Польщі.

Мінімальну зарплату у Польщі значно підвищили у 2020 році, а саме до 2 600 злотих (брутто) на місяць, або 17 злотих на годину [15]. У дослідженні Центру східноєвропейських студій Варшавського університету (у співпраці з компанією “EWL S.A.”) йдеться про те, що у 2018 році близько 40% українців були готові працювати за мінімальну заробітну плату, проте у 2019 році таких мігрантів було не більше 6% [11]. Вищі заробітки залишаються головною причиною міграції українців до Польщі, адже так вважає майже 80% респондентів під час проведення дослідження [11].

Варто зазначити, що значного поширення в Україні набуває освітня міграція. Польща є країною з найбільшою кількістю українських студентів. Основними чинниками, що впливають на вибір країни навчання, є територіальна близькість, відсутність мовного бар'єра, не надто висока вартість навчання, поширеність пільгових і безкоштовних програм. Проте існують загрози переходу освітньої міграції на постійну. За результатами окремих досліджень повернення в Україну планують від 2% до 16% українських студентів у Польщі залежно від регіону навчання [12, с. 12].

Згідно з даними консульського відділу Посольства України в Польщі кількість трудових мігрантів з України до Польщі з 2014 року зросла у п'ять разів. Якщо до 2014 року їх кількість оцінювалася в 320 тис. осіб, то, за неофіційними даними, сьогодні їх 1,5 млн. осіб [2]. Також збільшення кількості українців у Польщі підтверджується різким зростанням кількості консульських дій, здійснених консульським відділом у Варшаві (у 2014 році консулами у Варшаві було здійснено майже 3,5 тис. консуль-

ських дій, проте у 2018 році – майже 18 тис.) [2]. Подібна ситуація спостерігалася в усіх українських консульствах у країні.

На початку 2020 року в Міністерстві сім'ї, праці та соціальної політики Польщі розпочалась активна робота над удосконаленням основних засад міграційної політики. Експрезиденти Польщі Б. Коморовський і А. Квасневський спільно закликали до остаточного формування довгострокової міграційної політики та полегшення процедур отримання дозволів на роботу й проживання для українських працівників [5]. До початку пандемії COVID-19 виникали побоювання щодо значного ризику відтоку українських мігрантів з Польщі на ринки інших членів ЄС. Із середини березня 2020 року ситуація змінилася кардинально, а питання вдосконалення міграційної політики Польщі відклалося.

Польща стала однією з перших країн-членів ЄС, яка застосовувала обмеження як для своїх громадян, так і для іноземців задля недопущення поширення вірусу COVID-19. З 12 березня було призупинено діяльність освітніх та культурних закладів, а з 15 березня уряд країни заклав кордони для в'їзду іноземців, припинено міжнародне залізничне, автобусне та авіасполучення. Карантинні заходи зупинили роботу багатьох заводів, фабрик, закладів харчування тощо. Оцінюється, що з початком карантину без роботи могли опинитися близько половини всіх трудових мігрантів з України, які в той момент перебували в Польщі. Звичайно, певна частина українців намагалася виїхати в Україну в перші ж дні, ще до закриття кордонів Польщі та України (із 17 березня). З 15 березня, згідно з даними українського посольства у Варшаві, коли Польща закрила свій кордон для іноземців, двома хвилями виїхало близько 175 тис. українців. За підрахунками аналітичного департаменту "Gremi Personal" це 12% українців, які працюють у Польщі [6].

Третьою очікуваною хвилею масового виїзду на Великодні та травневі свята в Україну не відбулося. Безумовно, значний вплив на це мали зміни у законодавстві щодо легального перебування українських громадян під час карантинних заходів на території Польщі. В рамках програми з порятунку польської економіки «Антикризовий щит» у квітні вступив в силу новий Закон (Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2) [16], у якому йдеться про те, що іноземцям, в яких під час пандемії завершиться термін віз і карт перебування в Польщі, дозволено легально перебувати в Польщі весь термін епідемії і 30 днів після цього [4]. Такі положення поширюються на громадян України, які перебувають на підставі національної та шен-

генської віз, карт тимчасового проживання та у рамках безвізового режиму і лише тоді, коли дія дозвільних документів на перебування й роботу в Польщі завершується після 14 березня (дати оголошення у країні стану епідемії) [4].

Попри те, що польські експерти оцінюють зростання економіки країни на нульовому рівні або ж передбачають легку рецесію (на початку року прогнозувалося зростання ВВП на рівні 4%), а безробіття може збільшитися з понад 5% до 10% і навіть більше [3], польський бізнес потребує трудових мігрантів з України. Сезонні роботи в Польщі цього року складно почати без трудових мігрантів. Крім того, дефіцит робочої сили відчувають будівельна галузь, меблева галузь, метало- та деревообробна галузі тощо.

Глава польського уряду Матеуш Моравецький у своєму інтерв'ю, опублікованому у «Дзеркалі тижня» щодо стратегічного партнерства Польщі й України, недвозначно підкреслив, що без українців зафіксоване у Польщі протягом кількох років динамічне економічне зростання було б нижчим [10]. Також акцент був зроблений на тому, що українським мігрантам не потрібно боятися за легальність свого перебування в Польщі під час пандемії. Прем'єр-міністр закликав українців робити візи та приїжджати працювати до Польщі.

Іншими словами, ситуація з пандемією лише вкотре довела, що Польща потребує залучення українських трудових мігрантів для нормального функціонування деяких галузей економіки. Вже зараз період паніки та невпевненості через відсутність повної інформації щодо ситуації з пандемією, що виник на початку запровадження карантинних заходів, минув. У багатьох трудових мігрантів з'являється бажання повернутися на роботу у Польщу. У Посольстві України в Польщі повідомили, що до початку квітня звернення українських мігрантів стосувалися переважно отримання інформації, як виїхати в Україну, згодом, навпаки, – як повернутися до Польщі та продовжити термін перебування за безвізом [13]. Також про це свідчать дані за результатами звернень на запущену «гарячу лінію» соціальної програми допомоги українцям «Ми разом» [6]. Серед бажаних виїхати на заробітки є й такі особи, хто до пандемії жодного разу не був у Польщі.

Висновки з проведеного дослідження. Можна стверджувати, що сьогоднішня хвиля міграції в Україні є результатом незадоволення громадян країни рівнем заробітної плати, низьким рівнем соціальної захищеності людей, незабезпечення країною умов для реалізації можливостей своїх економічно активних громадян, зокрема випускників ВНЗ, невдоволення економічним становищем у державі, тривалою політичною кризою в суспільстві.

На зростання міграційного потоку значний вплив мали події 2014 року, а саме анексія Криму та військові дії на Сході країни. Крім того, змінилися віковий та гендерний склад міграційного потоку, географія походження мігрантів. Події, пов'язані з поширенням вірусу COVID-19, закриттям кордонів, призупиненням на час епідемії роботи багатьох підприємств, установ тощо, призупинили міграційні потоки або зумо-

вили повернення трудових мігрантів на батьківщину. Проте без активних економічних реформ у країні, допомоги уряду малому й середньому бізнесу зберегти та утримати робочі місця, підвищення матеріальних стимулів працевлаштовуватися вдома затримати потік трудової міграції за межі країни неможливо.

Польща, як і раніше, є привабливою і комфортною для трудових мігрантів з України.

Список використаних джерел:

1. Бабакова О.О. Робота за безвізом та інші несподіванки: як Польща змінює ринок праці для українців. *Європейська правда*. 2017. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/30/7067876> (дата звернення: 20.05.2020).
2. Банахевич Ю.В. Українська міграція до Польщі з 2014 року зросла у п'ять разів. *Українформ*. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2732882-svitlana-krisa-kerivnik-konsulskogo-viddilu-posolstva-ukraini-v-polsi.html> (дата звернення: 20.05.2020).
3. Банахевич Ю.В. Польський ринок праці: чи є там місце українцям у коронакризу та після? *Українформ*. 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3033481-polskij-rinok-praci-ci-e-tam-misce-ukraincam-u-koronakrizu-ta-pisla.html> (дата звернення: 10.06.2020).
4. Банахевич Ю.В. У Польщі думають, як повернути трудових мігрантів з України. *Українформ*. 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3010104-u-polsi-dumaut-ak-povernuti-trudovih-migrantiv-z-ukraini.html> (дата звернення: 21.05.2020).
5. Банахевич Ю.В. Епідемія в Польщі. Українські заробітчани в режимі очікування. *Українформ*. 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2906633-epidemia-v-polsi-ukrainski-zarobitcani-v-rezimi-ocikuvanna.html> (дата звернення: 21.05.2020).
6. Богдевич Т.М. В очікуванні українців: як пандемія змінила польський ринок праці. *Європейська правда*. 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/24/7109122> (дата звернення: 10.06.2020).
7. Віхров М.М. Як впливає на Україну трудова міграція. *Тиждень*. 2018. URL: <https://tyzhden.ua/Society/206352> (дата звернення: 21.05.2020).
8. Мінсоцполітики: понад 3 млн. українців працює за кордоном на постійній основі. *Радіо Свобода*. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html> (дата звернення: 22.05.2020).
9. Міграція в Україні: цифри і факти. 2019. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf (дата звернення: 17.06.2020).
10. Моравецький М. Польща та Європа під час пандемії. *Дзеркало тижня*. 2020. URL: https://dt.ua/international/solidarnist-i-ambiciya-346680_.html (дата звернення: 17.06.2020).
11. Скільки заробляють українці в Польщі та що впливає на ставку. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/13/657008> (дата звернення: 15.06.2020).
12. Українське суспільство: міграційний вимір : національна доповідь. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2018. 396 с.
13. Українці починають замислюватися над поверненням до Польщі. *Польсько-українська господарча палата / Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza*. 2020. URL: <https://www.pol-ukr.com/uk/ukra%D1%97nczi-pochinayut-zamisyuvatisya-nad-povernennyam-do-polshhi> (дата звернення: 21.05.2020).
14. Chmielewska I., Dobroczek G., Puzynkiewicz J. A new wave of Ukrainian migration to Poland. *Obserwator finansowy*. 2017. URL: <https://financialobserver.eu/poland/a-new-wave-of-ukrainian-migration-to-poland> (дата звернення: 10.06.2020).
15. Płaca minimalna w górę. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej*. 2020. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/placa-minimalna-w-gore2> (дата звернення: 15.06.2020).
16. Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 z dnia 16 kwietnia 2020 r. 2020. URL: https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/324_u.htm (дата звернення: 10.06.2020).

References:

1. Babakova O.O. (2017) Robota za bezvizom ta inshi nespodivanky: yak Polshha zminyuye rynek praci dlya ukrayinciv [Work on visa-free travel and other surprises: how Poland is changing the labor market for Ukrainians]. *Yevropeyska pravda* [European truth]. Available at: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2017/06/30/7067876> (accessed: 20.05.2020).
2. Banakhevych Yu.V. (2019) Ukrainska mihratsiia do Polshchi z 2014 roku zrosla u piat raziv [Ukrainian migration to Poland has increased fivefold since 2014]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2732882-svitlana-krisa-kerivnik-konsulskogo-viddiluposolstva-ukraini-v-polsi.html> (accessed: 20.05.2020).
3. Banakhevych Yu.V. (2020) Polskiy rynek pratsi: Chy ye tam mistse ukraintsiam u koronakryzu ta pislia? [Polish labor market: Is there a place for Ukrainians in the Corona-crisis and after?] *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3033481-polskij-rinok-praci-ci-e-tam-misce-ukraincam-u-koronakryzu-ta-pisla.html> (accessed: 10.06.2020).
4. Banakhevych Yu.V. (2020) U Polshchi dumaiut yak povernuty trudovykh mihrantiv z Ukrainy [Poland is thinking how to return labor migrants from Ukraine]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3010104-u-polsi-dumaut-ak-povernuti-trudovih-migrantiv-z-ukraini.html> (accessed: 21.05.2020).
5. Banakhevych Yu.V. (2020) Epidemiia v Polshchi. Ukrainski zarobitshchany v rezhymy ochikuvannia [The epidemic in Poland. Ukrainian workers are on standby]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2906633-epidemia-v-polsi-ukrainski-zarobitshchany-v-rezhimi-ocikuvanna.html> (accessed: 21.05.2020).
6. Bohdevych T.M. (2020) V ochikuvanni ukraintsiv: yak pandemiia zminyly polskiy rynek pratsi [In anticipation of Ukrainians: how the pandemic changed the Polish labor market]. *Yevropeyska pravda* [European truth]. Available at: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2020/04/24/7109122> (accessed: 10.06.2020).
7. Vikhrov M.M. (2018) Yak vplyvaie na Ukrainu trudova mihratsiia [How does labor migration affect Ukraine?]. *Tyzhden* [Week]. Available at: <https://tyzhden.ua/Society/206352> (accessed: 21.05.2020).
8. Minsotspolityky: ponad 3 mln ukraintsiv pratsiuie za kordonom na postiinii osnovi [Ministry of Social Policy: more than 3 million Ukrainians work abroad on a permanent basis]. (2019) *Radio Svoboda* [Radio Liberty]. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html> (accessed: 22.05.2020).
9. Mihratsiia v Ukraini: tsyfry i fakty [Migration in Ukraine: figures and facts]. (2019). Available at: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf (accessed: 17.06.2020).
10. Moravetskiy M. (2020) Polshcha ta Yevropa pid chas pandemii [Poland and Europe during the pandemic]. *Dzerkalo tyzhnia*. [Mirror of the Week] Available at: https://dt.ua/international/solidarist-i-ambiciya-346680_.html (accessed: 17.06.2020).
11. Skilky zarobliaiut ukraintsi v Polshchi ta shcho vplyvaie na stavku [How much do Ukrainians earn in Poland and what affects the rate]. (2020). *Ekonomichna pravda* [Economic truth]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/13/657008> (accessed: 15.06.2020).
12. Ukrainske suspilstvo: mihratsiinyi vymir: natsionalna dopovid [Ukrainian society: migration dimension: national report]. (2018) *Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy* [Ptukha Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv. 396 p.
13. Ukraintsi pochynaiut zamysliuvatysia nad povernenniam do Polshchi [Ukrainians are beginning to think about returning to Poland]. (2020) *Polsko-ukrainska hospodarcha palata /Polsko-Ukrainska Izba Gospodarcza* [Polish-Ukrainian Chamber of Commerce]. Available at: <https://www.pol-ukr.com/uk/ukra%D1%97nczi-pochinayut-zamislyuvatysya-nad-povernennyam-do-polshhi> (accessed: 21.05.2020).
14. Chmielewska I., Dobroczycki G., Puzyrkiewicz J. (2017) A new wave of Ukrainian migration to Poland. *Obserwator finansowy*. Available at: <https://financialobserver.eu/poland/a-new-wave-of-ukrainian-migration-to-poland/> (accessed: 10.06.2020).
15. Placa minimalna w górę. (2020) *Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej*. Available at: <https://www.gov.pl/web/rodzina/placa-minimalna-w-gore2> (accessed: 15.06.2020).
16. Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 z dnia 16 kwietnia 2020 r. 2020. Available at: https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/324_u.htm (accessed: 10.06.2020).